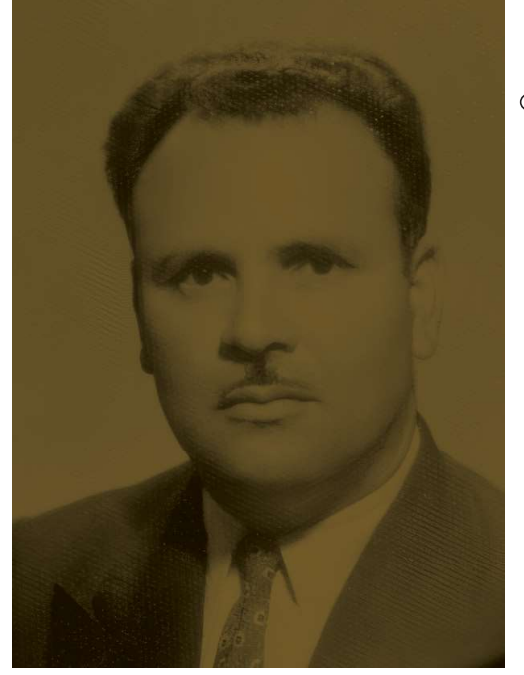

Özel Koleksiyonlar

MUHAMMED B. TÂVÎT ET-TANCÎ

FASLI ilim adamı Tancî (1918-1974), Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne kaydoldu fakat bir süre sonra Arap Dili Bölümüne geçti ve 1943'te mezun oldu. Yüksek lisans çalışmasında İbn Haldun'un *Mukaddime*'sinin ilmî neşrine girişti. Böylece Tancî eski eserlerin tahkik ve neşri dünyasına girdi ve bu hayatının sonuna kadar ilmî çalışmalarının en önemli alanını teşkil etti.

1953'te Türkiye'ye davet edilen Tancî, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslam Felsefesi Kürsüsü profesörlüğüne tayin edildi. Burada İslam felsefesi derslerini okutmaya başladı. Bir yıl sonra Yusuf Ziya Yörükân'dan boşalan İslam dini ve mezhepleri tarihi derslerini de üstlendi. 1962'de kütüphanesi ve ailesiyle birlikte Fas'a giden Tancî, 3 yıl sonra yeniden Türkiye'ye döndü ve İstanbul'a yerleşti. Türkiye'de edindiği ilmî çevreyi ülkesinde bulamamış, ayrıca ülkesinin siyasal ve sosyal ortamını beğenmemiş, mezarının Türkiye'de olmasını arzu etmiştir.

İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Arap dili ve edebiyatı dersleri okuttu. 1970-1971 öğretim yılında İslam Dini ve Mezhepleri Tarihi Kürsüsü profesörlüğüne tayin edilerek Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine döndü. 1973'te Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alındı. 1974-1975 ders yılının başında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Arap dili ve edebiyatı derslerini de okutmaya başladı. 29 Aralık 1974 tarihinde geçirdiği bir kalp krizi sonunda İstanbul'da vefat ederek Zincirlikuyu Mezarlığına defnedildi.¹

SEYAHAT EDEN KÜTÜPHANE

Tancî'nin kendisiyle birlikte Fas-Türkiye arasında gidip gelen kütüphanesi,

ölümünden yıllar sonra Türk Tarih Kurumu tarafından satın alınmıştır. Ağırlıklı olarak Arapça kitaplardan oluşan kütüphanede en başta İbn Haldun'la ilgili irili ufaklı birçok nadir kaynak mevcuttur.

İslam felsefesi ile Arap dili ve edebiyatı alanlarında ihtisas sahibi olduğundan, kütüphanesinde bu alandaki eserler ağırlıktadır. Arapça tarih kitapları açısından da zengindir. Kendi eliyle çıkardığı listede 410 adet matbu, 204 adet de yazma Arapça eser görünüyor.²

Yazmalar; tefsir, hadis, kelim, tasavvuf, teracim-i ahval ve astronomi alanlarındadır. Bu yazmalar arasında Mağrip hattıyla istinsah edilmiş birçok eser vardır.

BAŞTA VE SONDA NOTLAR

Her kütüphanenin, sahibinin hassasiyetlerinden kaynaklanan özel bir durumu olabilir. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde Tancî'den intikal eden kitaplarla muhatap olan okuyucunun dikkatini çeken ilk husus da böyle bir durumdur: Bilhassa sürekli müracaat kaynağı olarak kullandığı kaynakların baş ve son taraflarına, ciltletirken boş sayfalarından oluşan birer forma ekletmiştir. Bu formalara çeşitli notlar almıştır. Bu notlar kimi zaman, sık sık ulaşılması gereken bir bilginin sayfa numarasına işaret eder, kimi zaman da kitap hakkında bazı bilgilerle Tancî'nin yorumlarını içerir.

Elbette bu notlar, o kitaplardan faydalanacak araştırmacılara da yol gösterebilir veya aranan bir hususun daha kısa sürede bulunabilmesini sağlar. Ayrıca aynı kitapların bu notlara sahip olmayan diğer nüshalarına kıyasla, Tancî nüshalarına bir ayrıcalık kazandırır.

Tancî'nin kütüphanesi dahil edilmemiş olsaydı Türk Tarih Kurumu Kütüphanesine bu kitapların çoğunun girme şansı olmayacaktı.

Fas'ta oluşmaya başlayan kütüphane, belli bir olgunluğa eriştikten sonra Türkiye'ye taşınmış, burada da şüphesiz belli oranda zenginleştikten sonra tekrar Rabat'a dönmüş, en son İstanbul'da karar kılmıştır.

KAYBOLAN KİTAPLAR

Bir kitapseverin, ölümünden sonra bağışlanan ya da satın alınan kütüphanesinden, bazen yerine varana kadar, bazen de vardktan sonra bazı "eksilmeler" in husule geldiği zaman zaman işitilir. İsmail Saib Sencer, Seyfeddin Özege vb. ünlü kitapseverlerin kütüphaneleri için anlatımları hemen herkes duymuştur. Tancî'nin kütüphanesi hakkında buna benzer bir kayda öğrencisi Bekir Topaloğlu'nun yazdığı ansiklopedi maddesinde rastlıyoruz: "Hayatı boyunca edindiği, risaleler mecmuası bakımından zengin, bazı yazma ve nadir bulunan basma eserlerden oluşan yaklaşık 3000 ciltlik kütüphanesi ölümünden sonra Türk Tarih Kurumuna intikal ettirilmiştir; ancak intikali ve kayda geçirilmesi sırasında bazı kitapların kaybolduğu belirtilmektedir."³

Merhum Muhammed b. TâvîT et-Tancî'nin kütüphanesi Türkiye'de bulunan şahsî kütüphaneler içinde ayrıcalıklı bir konumdadır. Bilhassa Mağrip kitap birikimini barındırması bakımından Türkiye'de bir benzeri daha yoktur. Hem çok yönlü bir ilim adamı hem de seçkin kütüphanesiyle her zaman hatırlanacak bir âlimdir. **Z**

—YUSUF TURAN GÜNAYDIN

NOTLAR

¹ Bekir Topaloğlu, "TANCİ, Muhammed", *Diyanet İslam ansiklopedisi*, c. XXXIX, 2010, s. 562-564.

² Listeyi bize gönderen Tancî'nin kızı Prof. Dr. Emel Kefeli Hanımefendi'ye mahsusen teşekkür ederiz.

³ Bk. Topaloğlu, a.g.e., s. 564.